

Hoge Raad der Nederlanden
Aan de Vice-Presidenten van de Strafkamer
Mrs. W.A.M. van Schendel en J. de Hullu
Postbus 20303
2500 EH Den Haag

W.H. Jebbink • 06 5579 1837
J.W. Soeteman • 06 5266 6333
R.E. van Zijl • 06 1819 3705
I.E. Leenhouders • 06 2128 4881
K.J. Zeegers • 06 1312 7346
T. Urbanus • 06 2112 7332
M. Rafik • 06 1835 6629

8 maart 2019

Betreft: uitsluiting van vrouwen in de taal van uw rechtspraak

Edelhoogachtbare heren,

Graag vragen wij uw aandacht voor het navolgende.

De strafkamer van de Hoge Raad¹ gebruikt in haar uitspraken geen vrouw-inclusieve taal. Wij verzoeken u die praktijk aan te passen.

Een recent voorbeeld van het uitsluiten van vrouwen in de taal van uw rechtspraak vormt HR 12 februari 2019, ECLI:NL:HR:2019:209. Daarin wordt voor “de rechter” uitsluitend een mannelijk verwijswoord gebruikt. Aan “de officier van justitie” wordt vergelijkbaar in uw rechtspraak gerefereerd (bijv. HR 29 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:135). Tot slot is illustratief HR 29 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:131, waarin het optreden van de raadvrouw wordt beoordeeld met wat van de raadsman mag worden gevergd.

Het Europees hof voor de rechten van de mens gebruikt – waar het in algemene zin naar rechters, officieren van justitie, verzoekers, verdachten of getuigen verwijst – consequent “he or she”. In bijvoorbeeld EHRM 18 december 2018, nr. 36658/05 (Murtazaliyeva/Rusland) wordt vijf keer in één alinea (nr. 65) met “he or she” naar – algemeen – “de getuige” verwezen.

Wij verzoeken u die praktijk over te nemen.

Het in de taal laten verdwijnen van vrouwen achten wij (allang) niet meer van deze tijd. Ofschoon het gebruik van “hij of zij” niet door percentages behoort te worden gerechtvaardigd, zij gewezen op het aantal vrouwen in de strafrechtpraktijk. De magistratuur bestaat voor meer dan 50 procent uit vrouwen, de advocatuur voor bijna 45 procent. In de Hoge Raad is 40 procent vrouw. Het is te verwachten dat het percentage vrouwen de komende jaren blijft toenemen: op universiteiten is al jaren zichtbaar dat vrouwen in het strafrecht ruimer zijn vertegenwoordigd dan mannen. Deze cijfers tonen aan dat het weglaten van vrouwelijke verwijswaarden de maatschappelijke werkelijkheid miskent.

¹ Wij beperken ons, als strafrechtadvocaten, in deze brief tot uw Kamer.

Jebbink Soeteman advocaten

Op grond van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen is de rechtspraak verplicht de praktische verwezenlijking van het beginsel van gelijkheid van mannen en vrouwen door middel van (onder meer) “passende middelen te verzekeren”. Dit fundamentele voorschrift wordt in de grammatica van onze hoogste strafrechter anno 2019 niet verwezenlijkt. Een overtuigend argument voor de onzichtbaarheid van vrouwen in juridische taal is ondertussen niet te verzinnen. Het is ons bekend dat de Hoge Raad zijn uitspraken het liefst in zo weinig mogelijk woorden formuleert, maar het weglaten van vrouwelijke verwijswoorden vormt volgens ons een miskennis van een zeer grote groep functionarissen en procesdeelnemers in de strafrechtpraktijk en is in die zin zelfs te beschouwen als een bijdrage aan de maatschappelijke marginalisering van vrouwen. U zou het ongetwijfeld ongepast – of minstgenomen verwonderlijk – hebben gevonden indien wij als aanhef van deze brief “Edelhoogachtbare dames” hadden gekozen.

In dezelfde lijn is het wat ons betreft aangewezen dat de Hoge Raad het voortouw neemt met de introductie van de term “raadsdame”, waar het een vrouwelijke “raadsheer” betreft. Wij geven ook de term “advocate-generaal” in overweging voor de vrouwelijke advocaat-generaal. Dat deze termen in de wet niet voorkomen, vormt daartoe onzes inziens niet een belemmering. Zo is ook de term “raadsvrouw” niet in enige wettelijke regeling te vinden (wie daarentegen “raadsman” in de wettendatabank van overheid.nl invoert, krijgt maar liefst 101 resultaten), terwijl deze term algemeen wordt gebruikt ter aanduiding van vrouwelijke raadsleden – ook door uw Kamer.²

Het is onze opvatting dat de in de wet gebruikte taal niet behoort te bepalen op welke wijze de rechtspraak vrouwelijke functionarissen of procesdeelnemers aanduidt. Indien uw Kamer evenwel de opvatting zou zijn toegedaan dat – alvorens deze termen gangbaar te maken – een wetswijziging nodig is, achten wij het zinvol dat u de wetgever wijst op deze taalkundige tekortkomingen in wet- en regelgeving.³ Juist nu een grootscheepse herziening van het wetboek van strafvordering plaatsvindt, nota bene aangeduid als “modernisering”, terwijl de tot op heden voorgestelde teksten van de nieuwe wet louter mannelijke verwijswoorden bevatten, is daartoe thans de tijd rijp. Voorkomen dient te worden dat ook de komende tientallen jaren de gedachten van de lezer van de wet dwingend naar mannen uitgaan.

Een afschrift van deze brief zullen wij zenden aan de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad, de voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak en de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Met vriendelijke groet,

mede namens onze kantoorgenoten mrs. J.W. Soeteman, I.E. Leenhouders, T. Urbanus, K.J. Zeegers en M. Rafik,

W.H. Jebbink en R.E. van Zijl

² Ook wijdt uw Kamer overwegingen aan verzoeken tot ‘aanhouding’ van een zitting, terwijl die term in het wetboek van strafvordering iets anders betekent, en formeel over ‘schorsing’ of ‘onderbreking’ zou moeten worden gesproken.

³ In het Jaarverslag 2017 van de Hoge Raad wordt vermeld: “In 2017 is de Hoge Raad structureler melding gaan maken van door hem geconstateerde onvolkomenheden in wet- en regelgeving. Bij de behandeling van zaken loopt de Hoge Raad daar zo nu en dan tegenaan. Voorheen werd dat alleen binnenskamers besproken. Maar als de Hoge Raad vindt dat de tekortkoming van voldoende belang is, geeft hij dit nu explicieter terug aan de wetgever: via zijn arresten en ook via het jaarverslag. (...) het gaat hierbij om (juridisch-technische) aandachtspunten zoals leemten in de wet, regels die in strijd zijn met voorschriften van hogere orde, onduidelijke regelingen of regelingen die niet goed op elkaar zijn afgestemd.”